เอกสารวิชาการส่วนบุคคล

(Individual Study)

เรื่อง หลักประชาธิปไตย

จัดทำโดย ดร.สมพงษ์ สิงห์สมบุญ

รหัส 610642

รายงานนี้เปนสวนหนึ่งของการฝกอบรม

หลักสูตร หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุนที่ 6

วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

หลักประชาธิปไตย

ดร.สมพงษ์ สิงห์สมบุญ[๑]

บทคัดย่อ

ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองโดยประชาชน ซึ่งถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายในประเทศต่างๆ ทั่วทุกมุมโลก เป็นระบอบการปกครองที่มีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนานนักวิชาการส่วนใหญ่เห็นว่าเริ่มมาจากสมัยกรีกโบราณ และได้มีพัฒนาการมาจนถึงปัจจุบัน การทำความเข้าใจและเรียนรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคม ช่วยให้บุคคลรู้จักสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ที่ตนเองพึงมี รวมไปถึงเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมร่วมกันอย่างมีความสุข และช่วยพัฒนาสังคมให้มีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น รวมถึงเพื่อเป็นข้อมูลให้กับผู้ที่สนใจศึกษานำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันและเป็นพื้นฐานให้ศึกษาในระดับสูงต่อไป บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความหมายหรือนิยามของประชาธิปไตย รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ลักษณะของประชาธิปไตย รูปแบบประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนหรือประชาธิปไตยทางอ้อม รวมถึงการแสดงออกทางอำนาจที่บุคคลพึงมีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

คำสำคัญ: **ประชาธิปไตย, ระบอบการปกครอง, สิทธิและเสรีภาพ**

---

[๑] กรรมการบริหารสภาทนายความภาค ๑ สภาทนายความในพระบรมราชูปถัมภ์

Abstract

Democracy, the government of the people, is widely applied across the globe. It has long history dated back to the Ancient Greek era and has been developing to present. Understanding and learning about democracy is beneficial to living in society and also help us truly understand rights, freedom and duties as well as living in society in harmony which will eventually improve to prosperous society and as a reference for higher levels of study. Therefore, objectives of this research are to propose definitions of democracy, forms of democracy, principle democracy, representative democracy or indirect democracy and individual legitimate power exercise under democracy regime.

Keywords: democracy, regime, rights and freedom, people

หลักประชาธิปไตย

บทนำ

ประชาธิปไตยเป็นคำหนึ่งซึ่งถูกใช้อย่างกว้างขวาง และบ่อยครั้งจะเห็นได้ว่ารัฐบาลของประเทศแทบทุกประเทศในโลกจะอ้างว่าการปกครองของตน “เป็นประชาธิปไตย” ซึ่งมักจะมีความเข้าใจว่าการปกครองแบบตะวันตก เช่น แบบอเมริกาหรืออังกฤษนั้น เป็นแบบ “เสรีประชาธิปไตย” ส่วนประเทศในกลุ่มคอมมิวนิสต์ก็จะอ้างว่า ตนยึดถือการปกครองแบบ “ประชาธิปไตยของประชาชน” (People’s Democracy) ซึ่งจะเน้น รัฐบาลเพื่อประชาชนมากกว่ารัฐบาลของประชาชนและโดยประชาชน นอกจากนี้ยังมีการใช้ความหมายของประชาธิปไตยไปในลักษณะที่ว่าการกระทำนั้นไม่เป็นประชาธิปไตย ย่อมแสดงให้เห็นว่า ความหมายของคำๆ นี้อาจจะมีได้หลายประการ หรืออีกประการหนึ่งนั้น คนทั่วไปอาจยังไม่ค่อยเข้าใจหรือยังมีความเข้าใจที่สับสนเกี่ยวกับคำว่าประชาธิปไตยนี้อยู่ไม่น้อย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจความหมายอันซับซ้อนของคำว่าประชาธิปไตย

หลักประชาธิปไตยเป็นหลักในการปกครองโดยประชาชน ซึ่งถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายในประเทศต่างๆ ทั่วโลก เป็นระบอบการปกครองที่มีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนานนักวิชาการส่วนใหญ่เห็นว่าเริ่มมาจากสมัยกรีกโบราณและได้มีการพัฒนามาจนถึงปัจจุบัน การทำความเข้าใจและเรียนรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมช่วยให้บุคคลรู้จักสิทธิเสรีภาพ และหน้าที่ที่ตนเองพึงมี รวมไปถึงเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมร่วมกันอย่างมีความสุข และช่วยพัฒนาสังคมให้มีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น รวมถึงเพื่อเป็นข้อมูลให้กับผู้ที่สนใจศึกษานำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันและเป็นพื้นฐานให้ศึกษาในระดับสูงต่อไปนั้น

ความเป็นมาของหลักประชาธิปไตย

การปกครองแบบประชาธิปไตย เคยเกิดขึ้นมาในสมัยกรีกโบราณ รัฐในกรีกโบราณมีลักษณะเป็นนครรัฐ (city-states or polis) ในแต่ละนครรัฐมีรูปแบบการปกครองที่แตกต่างกันออกไป นครรัฐที่ใช้การปกครองโดยประชาชนโดยตรงซึ่งก็คือ นครรัฐเอเธนส์ การปกครองในนครรัฐเอเธนส์เป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วตั้งแต่อดีตและมีวิวัฒนาการและการพัฒนามาจนถึงปัจจุบัน

การปกครองโดยประชาชนโดยตรงของนครรัฐเอเธนส์สมัยกรีกโบราณสังเกตเห็นได้จากการมีสภาประชาชนซึ่งก็ คืออำนาจนิติบัญญัติ สมาชิกของสภาประชาชนมาจากราษฎรชายทุกคนที่มีสถานภาพเป็นพลเมืองของนครรัฐอายุ 20 ปีขึ้นไป มีหน้าที่ในการออกกฎหมายและควบคุมการทำงานของฝ่ายบริหาร ทั้งด้านการปกครองและดำเนินนโยบายต่างประเทศ ต่อมาคือ คณะมนตรีห้าร้อย ซึ่งก็คืออำนาจบริหาร คณะมนตรีห้าร้อยได้มาจากการจับฉลากจากราษฎรชายทุกคนที่มีสถานภาพเป็นพลเมืองของนครรัฐอายุ 30 ปีขึ้นไป เพื่อให้ได้ตัวแทน 500 คน มีหน้าที่ในการบริหาร

นครรัฐให้เป็นไปตามกฎหมายและนโยบายที่สภาประชาชนกำหนด ส่วนอำนาจตุลาการมีศาลประชาชน เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ตัดสินคดีความ บุคคลที่ดำรงตำแหน่งในศาลประชาชนได้มาจากการจับฉลากของราษฎรชายที่เป็นพลเมืองของนครรัฐอายุ 30 ปีขึ้นไป ศาลประชาชนประกอบไปด้วยลูกขุนประมาณ 201 คน หรือมากกว่านั้น นอกจากนี้ยังมีสภานายพล ซึ่งประกอบไปด้วยนายพลจำนวน 10 คน สภานายพลมาจากการเลือกตั้งโดยประชาชน และนายพลจำนวน 10 คนที่ถูกเลือกมาจากประชาชนจะเลือกผู้บัญชาการทหารสูงสุดอีกคน มีหน้าที่ควบคุมกิจการทางทหารและทางการทูตรวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จากที่ได้กล่าวไปจะเห็นได้ว่าระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของนครกรีกโบราณ โดยเฉพาะนครรัฐเอเธนส์ตั้งอยู่บนหลักพื้นฐาน 3 ประการ ได้แก่ การเลือกตั้งโดยกลุ่มประชาชน และการตัดสินใจโดยมวลชน รวมไปถึงการดำรงตำแหน่งต่างๆ นั้นจะหมุนเวียนกันไปไม่สามารถครองตำแหน่งได้ตลอดชีพ ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของนครกรีกโบราณ โดยเฉพาะนครรัฐเอเธนส์เป็นประชาธิปไตยที่ให้สิทธิและเสรีภาพกับชาวนครรัฐเอเธนส์ที่เป็นผู้ชายและเป็นพลเมืองเป็นสำคัญ ส่วนสตรี พ่อค้าชาวต่างด้าวรวมไปถึงทาสเป็นจำนวนมาก มิได้รับสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกับราษฎรชายที่เป็นพลเมืองประชาธิปไตยแบบนครรัฐเอเธนส์จึงเรียกได้ว่าเป็นประชาธิปไตยแบบเชื้อชาติเผ่าพันธุ์นิยมระหว่างคนชั้นกลางและคนชั้นสูง ซึ่งจะเห็นได้ว่าแตกต่างจากประชาธิปไตยในปัจจุบันเป็นอย่างมาก หลังจากการล่มสลายของกรีกโบราณระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยไม่ได้ถูกนำมาใช้อีกจนทั่งต้นศตวรรษที่ 13 แนวคิดเรื่องประชาธิปไตยได้รับการสนใจจากสังคมโลกอีกครั้ง จนถูกนำมาใช้เป็นรูปธรรมในประเทศต่างๆ ซึ่งมีวิวัฒนาการและการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตสมัยกรีกโบราณจนถึงปัจจุบัน [๒] [๓]

ประชาธิปไตย (Democracy) มาจากภาษากรีกว่า “Demokratia” [๔] ซึ่งเป็นการผสมคำระหว่างคำว่า “Demos” ที่แปลว่า ประชาชน กับคำว่า “Kratien” ที่แปลว่า การปกครองเมื่อรวมเป็นคำ Demokratia หมายถึง การปกครองโดยผู้ถูกปกครองหรือการปกครองโดยประชาชน [๕] สำหรับในภาษาไทยนั้น คำว่า “ประชาธิปไตย” มาจากคำว่า “ประชา” หมายถึง ประชาชนพลเมืองกับคำว่า “อธิปไตย” หมายถึง อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ เมื่อรวมคำกันแล้ว ประชาธิปไตย ก็จะหมายถึง ระบอบการปกครองที่อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน

อับราฮัม ลินคอล์น ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ได้ให้คำนิยามของประชาธิปไตยซึ่งเป็นคำนิยามที่ได้รับการอ้างถึงมากที่สุดว่าประชาธิปไตยคือ “การปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน” [๖]

ในทางตรงกันข้าม การปกครองระบอบเผด็จการเป็นการปกครองที่อำนาจสูงสุดมิได้เป็นของประชาชนแต่เป็นของบุคคลคนเดียวหรือกลุ่มบุคคลเพียงกลุ่มเดียว หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการ

---

[๒] อมร รักษาสัตย์และคณะ, 2539, ประชาธิปไตย อุดมการณ์ หลักการ และแบบอย่างการปกครองหลายประเทศ, กรุงเทพฯ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 10-13.

[๓] จักษ์ พันธ์ชูเพชร, 2522, รัฐศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพฯ, มายด์พับลิชชิ่ง, หน้า 122.

[๔] <http://dictionary.reference.com/search?q=democracy>.

[๕] <http://dictionary.reference.com/search?q=democracy>.

[๖] Abraham Lincoln, 1863, Government of the people, by the people, for the people”.

ปกครองที่ปราศจากการแบ่งแยกอำนาจนั่นเอง ดังนั้น การประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในรัฐที่ปกครองโดยระบอบเผด็จการย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้ เนื่องจากประชาชนจะมีสิทธิและเสรีภาพก็ต่อเมื่อรัฐกำหนดให้มีเท่านั้น และรัฐจะยกเลิกเพิกถอนสิทธิและเสรีภาพเมื่อใดก็ได้โดยที่รัฐไม่ต้องรับผิดชอบการกระทำใดๆ ของตนต่อประชาชน เพราะรัฐถือว่าสิทธิและเสรีภาพ คือ สิ่งที่รัฐเป็นผู้มอบให้กับประชาชนสำ หรับการพิจารณาคดีของศาลในรัฐที่ปกครองโดยระบอบเผด็จการนั้นถือหลักว่า “เมื่อมีการกระทำผิดต้องถูกลงโทษ” (nullum crimen sine poena) ผู้ต้องสงสัยจะถูกพิพากษาว่ามีความผิดและต้องรับโทษ แม้พยานหลักฐานจะไม่มีน้ำหนักเพียงพอก็ตาม อันเป็นการขัดกับหลักการยกประโยชน์ให้กับจำเลยเมื่อมีข้อสงสัยและหลักการสันนิษฐานว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาว่ากระทำความผิดจริง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน ได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญาของโซเวียตเปิดโอกาสให้ศาลหาทางต่าง ๆ พร้อมทั้งนำ หลักเกณฑ์ใด ๆ มาประยุกต์เพื่อให้สามารถตีความนำ เอาผู้กระทำ ความผิด โดยเฉพาะในคดีการเมืองมาลงโทษให้ได้ (มาตรา 14 และมาตรา 19) นอกจากนี้ ศาลโซเวียตยังไม่ยอมรับหลักที่ว่ากฎหมายย่อมไม่มีผลย้อนหลัง (lex retro non agit) แต่กลับยอมรับหลักการเทียบเคียงลักษณะการกระทำ ความผิดกล่าวคือ ในกรณีที่มีการกระทำ ที่เป็นภยันตรายต่อสังคมและไม่มีกฎหมายกำหนดโทษไว้โดยเฉพาะก็ให้นำกฎหมายอื่นที่ใกล้เคียงกันมาใช้ได้ (มาตรา 16) ซึ่งจะเห็นได้ว่าหลักการดังกล่าวย่อมขัดกับหลักสากลที่ว่า การกระทำ ใด ๆ ที่ผิดกฎหมายนั้นจะต้องมีบทกฎหมายในขณะนั้นบัญญัติว่าเป็นการกระทำความผิด (nullum crimen, nulla poena sine lege) [๗]

ความหมายของหลักประชาธิปไตย

ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร[๘] ได้กล่าวเกี่ยวกับประชาธิปไตยไว้ว่า ประชาธิปไตยเกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยกรีก แต่ประชาธิปไตยในสมัยกรีกมีความแตกต่างจากประชาธิปไตยในสมัยปัจจุบัน คำว่าประชาธิปไตย มาจากภาษาอังกฤษว่า Democracy แปลว่า การปกครองโดยประชาชน (rule by people) หรือเรียกอีกประการหนึ่งได้ว่า popular sovereignty คือ อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน จะเห็นได้ว่า ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจหรืออำนาจเป็นของประชาชน

Ranney [๙] นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ อดีตประธานสมาคมรัฐศาสตร์แห่งสหรัฐอเมริกา ได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติมไว้อย่างน่าสนใจว่า ประชาธิปไตย หมายถึง รูปแบบการปกครองและประกอบไปด้วยหลักพื้นฐาน 4 ประการ ได้แก่ 1) หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน คืออำนาจสูงสุดในการตัดสินใจเป็นของประชาชนทุกคนไม่เฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง 2) หลักความเสมอภาคทางการเมือง พลเมืองทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมหรือตัดสินใจทางการเมือง 3. หลักการฟังความคิดเห็นของประชาชน คือการตัดสินใจของรัฐบาลมาจากการรับฟังหรือคำนึงถึงความต้องการของ

---

[๗] จรูญ สุภาพ, 2519, ระบบการเมืองเปรียบเทียบ ,ประชาธิปไตย : เผด็จการ, และหลักวิเคราะห์การเมืองแผนใหม่, กรุงเทพมหานคร, สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, หน้า 73.
ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิต, 2550 , รัฐศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 5, กรุงเทพฯ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 105.

[๙] บูฆอรี ยีหมะ, 2550, ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์, สงขลา, สามลดา, หน้า 110.

ประชาชนทุกคนไม่เฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ว่าต้องการสิ่งใด ไม่ต้องการสิ่งใด 4) หลักเสียงข้างมาก เป็นการตัดสินใจทางการเมืองของรัฐบาล หากกรณีใดความต้องการของประชาชนมีความแตกต่างกัน ไม่เป็นเอกฉันท์ รัฐบาลต้องตัดสินใจบนพื้นฐานของคนส่วนใหญ่หรือเสียงข้างมาก

สำหรับ Smith[๑๐] ได้ให้นิยามเกี่ยวกับประชาธิปไตยเพิ่มเติมให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยได้กล่าวว่า ประชาธิปไตย คือ การปกครองโดยประชาชนในทางปฏิบัติ หมายถึง อำนาจในการตัดสินใจประเด็นปัญหาสำคัญของนโยบายสาธารณะต้องขึ้นอยู่กับคนจำนวนมากในสังคม และในการตัดสินใจนั้น ทุกๆ คนสามารถออกเสียงได้เพียงเสียงเดียว ไม่มีผู้ใดสามารถออกเสียงได้เกินหนึ่งเสียง ประชาชนใช้อำนาจโดยตรง เช่น การลงมติยืนยัน เป็นต้น หรือโดยอ้อมผ่านสถาบันตัวแทนซึ่งอำนาจของประชาชนจะถูกจำกัดอยู่ที่บัตรเลือกตั้งที่จะบังคับความรับผิดชอบให้เกิดแก่ผู้ที่ได้รับมอบอำนาจ รวมถึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของความคิดเรื่องความเสมอภาคทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ การเลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอ ศักดิ์ศรีของมนุษย์ สิทธิของเสียงส่วนน้อยรวมถึงการได้รับบริการของรัฐและสังคมอย่างเท่าเทียมกัน

Sodaro [๑๑] ศาสตราจารย์ด้านรัฐศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยจอร์จ วอชิงตัน ได้กล่าวว่า ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยประชาชนมีสิทธิที่จะเลือกผู้ปกครองได้ด้วยการเลือกตั้ง เช่น การเลือกตั้งรัฐบาลหรือผู้ทำหน้าที่บริหารประเทศ นอกจากนี้ประชาชนยังมีสิทธิ เสรีภาพและอิสระในการดำเนินชีวิตแต่ต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมายที่ได้กำหนดไว้โดยประชาธิปไตยนั้น มีหลักพื้นฐานอยู่ 3 ประการ ได้แก่ ความเสมอภาค ความมีเสรีภาพหรืออิสระ และถูกควบคุมโดยรัฐบาลหรือกฎหมาย

Eremenko [๑๒] นักวิชาการมหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ โรงเรียนอุดมศึกษาเศรษฐศาสตร์ รัสเซีย (Russia) ได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่า ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่อยู่บนพื้นฐานของ ระบบที่มีผู้แทนที่ถูกเลือกโดยประชาชน การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน สิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมถึงมีสิทธิในการแสดงออกต่างๆ เพื่อเรียกร้องบางสิ่งบางอย่างที่ต้องการจากรัฐบาลของพวกเขา เช่น ในแถบสหภาพยุโรปประชาชนเข้าร่วมกระบวนการทางการเมืองภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยผ่านทางกิจกรรมต่างๆ เช่น การเลือกตั้ง การประท้วง การคว่ำบาตร เป็นต้น

สรุปได้ว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนหรือประชาชนมีอำนาจสูงสุดในรัฐ ประชาชนในสังคมมีความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการดำเนินชีวิต โดยอยู่ภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนด และประชาชนแสดงอำนาจในการปกครองผ่านทางกิจกรรมต่างๆ

---

[๑๐] อมร รักษาสัตย์และคณะ, 2539, ประชาธิปไตย อุดมการณ์ หลักการและแบบอย่างการปกครองหลายประเทศ, กรุงเทพฯ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 29

[๑๑] Campbell, D .J., 2008, The basic concept for the democracy ranking of the quality of democracy. Vienna:Democracy Ranking. p.5-6.

[๑๒] Eremenko, M., 2001, Political participation. Retrieved from http://www. culturaldiplomacy .org/academy/content/pdf/participant-papers/eu/Maria-Eremenko-Political-participation-Model-by-Verbain-the- EU- and-Russia.pdf. p.1.

ที่จัดขึ้นและอำนวยความสะดวกโดยรัฐบาล เช่น การเลือกตั้ง การออกเสียงประชามติ การเสนอร่างกฎหมาย การชุมนุมตามที่กฎหมายกำหนดเพื่อเรียกร้องบางอย่างจากรัฐบาล เป็นต้น

ลักษณะสำคัญของหลักประชาธิปไตย

ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยมีรากฐานมาอย่างยาวนานตั้ง แต่อดีตโดยเริ่มตั้ง แต่สมัย กรีกโบราณและได้พัฒนาต่อมาจนกระทั่งปัจจุบัน ลักษณะสำคัญของประชาธิปไตย[๑๓ ๑๔] มีดังต่อไปนี้

1. ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย รัฐบาลได้อำนาจมาจากประชาชนหรือโดยความยินยอมของประชาชน

2. การเลือกผู้แทนในสังคมสมัย ใหม่ที่เป็นประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนต้องเป็นการเลือกที่บริสุทธิ์ยุติธรรมโดยประชาชนสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างอิสระ

3. ให้ความสำคัญแก่แนวความคิดที่แตกต่างรวมถึงมีการแก้ไขปัญหาด้วยการร่วมกันคิดร่วมกันตัดสินใจ สถาบันทางการเมืองที่ทำหน้าที่ตัดสินปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม เช่น คณะรัฐมนตรี รัฐสภา โดยใช้วิธีอภิปรายแสดงความเห็นเพื่อหาข้อยุติ

4. เชื่อในความเป็นอิสระและเสรีภาพของมนุษย์เช่น การนับถือศาสนา การชุมนุมทางการเมือง การแสดงความคิดเห็น การออกเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น

5. การบังคับใช้กฎหมายยึดถือความเท่าเทียมกันโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ

6. รัฐบาลต้องมีอำนาจจำกัด อำนาจต้องไม่ต้องอยู่ในมือคนๆ เดียวหรือกลุ่มเดียว มีการแบ่งอำนาจและกระจายอำนาจ โดยมีการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน

7. การตัดสินใจหรือการปฏิบัติต้องเป็นไปตามเสียงข้างมาก โดยต้องคำนึงถึงสิทธิของคนส่วนน้อย

8. ประชาชนมีความเสมอภาคกันในด้านต่างๆ โดยเฉพาะความเสมอภาคด้านกฎหมาย และความมีโอกาสเท่าเทียมกันในด้านต่างๆ

9. ประชาธิปไตยอยู่บนพื้นฐานหลัก การของเสรีนิยม ประชาชนต้องมีอิสระและเสรีภาพในการกระทำต่างๆ เช่น การแสดงความคิดเห็น การนับถือศาสนา การเดินทางไปได้ทุกๆ ที่ในสังคมที่อาศัยอยู่ เป็นต้น[๑๕]

10. ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพต่างๆ อย่างกว้างขวาง โดยที่รัฐบาลเป็นผลให้หลักประกันและคุ้มครองการใช้สิทธิเสรีภาพ อย่างน้อยสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่สำคัญ

---

[๑๓] อมร รักษาสัตย์และคณะ, 2539, ประชาธิปไตย อุดมการณ์ หลักการและแบบอย่างการปกครองหลายประเทศ, กรุงเทพฯ , จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 33-34.

[๑๔] ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2519, ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์ กับการเมืองไทย, กรุงเทพฯ, พิฆเนศ, หน้า 15

[๑๕] Shively, W. P., 2008, Power & choice: An introduction to political science (11thed.). Boston: McGraw–Hill. p.159-160

11. รัฐบาลใช้หลักการปกครองโดยกฎหมายหรือหลัก เนติธรรม ไม่ใช้อำนาจตามอำเภอใจ เช่น บุคคลจะโดนจับ หรือโดนลงโทษก็ต่อเมื่อทำผิดกฎหมายที่ได้ระบุไว้ รวมถึงต้องได้รับการตัดสินคดีอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม เป็นต้น

12. ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศผ่านกลไกต่างๆ หรือใช้สิทธิที่จะแสดงบทบาทต่างๆ ได้โดยตรง

13. รัฐบาลต้องรับผิดชอบต่อประชาชนประชาชนมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นในด้านต่างๆ ต่อรัฐบาลตลอดเวลา รวมถึงมีสิทธิเปลี่ยนแปลงรัฐบาลตามวิธีการที่ได้กำหนดไว้

ลักษณะสำคัญ ของประชาธิปไตยที่ได้กล่าวไปในข้างต้นมีหลายประการด้วยกัน เช่น การแสดงความคิดเห็น การบังคับใช้กฎหมายต้องมีความเท่าเทียมกันการออกเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น นอกจากนี้ ลักษณะสำคัญของประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่คนในสังคมจำเป็นต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจ ซึ่งจะส่งผลให้บุคคลทราบถึงสิทธิและเสรีภาพ รวมถึงการกระทำต่างๆ ที่ตนเองสามารถกระทำและพึงจะได้รับ ซึ่งจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และช่วยพัฒนาสังคมให้มีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น ลักษณะสำคัญ ของประชาธิปไตยข้างต้นจะประสบความสำเร็จและสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพย่อมขึ้นอยู่กับรัฐบาลภายใต้การปกครองแบบประชาธิปไตยของประเทศนั้น ว่าสามารถนำหลักประชาธิปไตยมาดำเนินการปฏิบัติอย่างสมบูรณ์และด้วยความเข้าใจที่ถูกต้องได้มากน้อยเพียงใด

รูปแบบประชาธิปไตย

ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เป็นระบอบการปกครองที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในประเทศต่างๆ ทั่วโลก โดยรวมระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย แบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบใหญ่ๆ [๑๖] ดังนี้

1.ประชาธิปไตยทางตรง (direct democracy) หรือ ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (participatory democracy) มีหลักการพื้นฐานที่สำคัญอยู่ 3 ประการด้วยกัน ได้แก่

1.1 การมีส่วนร่วมจากประชาชน โดยประชาชนทุกๆ คนจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ประชาชนจะมีบทบาทในการตัดสินใจในกิจการบ้านเมืองโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการหลากหลายขั้นตอน เหมือนกับประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน และประชาชนมีส่วนร่วมในการออกกฎหมาย [๑๗] ซึ่งจะเข้าสู่ขั้นตอนของระบอบการเมืองตั้งแต่ขั้นตอนการรับฟังประเด็นปัญหา การอภิปรายโต้เถียง การตัดสินใจทางการเมือง การลงคะแนนเสียง การกำหนดนโยบายหรือข้อปฏิบัติเพื่อนำไปใช้ในเชิงรูปธรรมรวมทั้งการตรวจสอบและประเมินผล

---

[๑๖] ประภัสสร ทองยินดี, 2558, ประชาธิปไตย, แนวคิดและหลักการเบื้องต้น, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ปีที่ 5 ฉบับที่ 3 ประจำเดือน กันยายน-ธันวาคม, หน้า 7

[๑๗] สุพจน์ บุญวิเศษ, 2549, หลักรัฐศาสตร์, กรุงเทพฯ, เอ็ม.ที.เพลส, หน้า 158

1.2 การยึดถือเสียงส่วนใหญ่ (majority rule) การตัดสินใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยทางตรงนั้น จะยึดถือเสียงส่วนใหญ่หรือมติเสียงข้างมากของประชาชนทั้งในกระบวนการนิติบัญญัติ บริหารและตุลาการ

1.3 ความเท่าเทียมกันทางการเมือง (political equality) ในการตัดสินใจใดๆ ทางการเมืองในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ถือว่าประชาชนทุกคนมีสิทธิทางการเมืองเท่าเทียมกัน คือ ทุกคนมี 1 เสียงที่จะเลือกโดยอิสระ

ประชาธิปไตยทางตรง หรือประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เป็นระบอบการปกครองที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ของชาวเอเธนส์ในกรีกโบราณประมาณ 2500 ปีที่ผ่านมา เป็นรูปแบบประชาธิปไตยที่เหมาะสมกับสังคมที่มีจำนวนประชากรไม่มากนัก และสภาพสังคมไม่มีความสลับซับซ้อน การตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญจะกระทำโดยการโหวตหรือออกเสียงโดยพลเมืองเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ ในปัจจุบันการปกครองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมนี้ไม่สามารถพบได้อย่างเต็มรูปแบบในระดับชาติอีกต่อไปแล้วเนื่องจากสภาพสังคมที่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตและสังคมมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น รวมถึงจำนวนประชากรได้เพิ่มขึ้นมากกว่าในอดีตเป็นจำนวนมาก[๑๘] แต่ยังสามารถพบได้ในหน่วยเล็กๆ ทางการเมืองในระดับท้องถิ่น การที่รูปแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมยังคงปรากฏอยู่ในท้องถิ่น อาจเป็นเพราะยังคงมีคุณค่าในทางสัญลักษณ์และความคิดที่ว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนหรือท้องถิ่นเดียวกันมานานควรร่วมกันกำหนดสวัสดิการ หรือการดำเนินงานด้านต่างๆ ร่วมกัน รวมถึงในแง่ของจำนวนประชากรในชุมชนยังมีจำนวนไม่มากเกินไปและสภาพสังคมที่ไม่มีความซับซ้อนมากนักที่จะดำเนินการในรูปแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ซึ่งไม่สามารถรับประกันได้ว่าจะสามารถดำเนินการได้ตลอดไปหรือไม่ เนื่องจากสังคมมีสภาพไม่คงที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ[๑๙]

2.ประชาธิปไตยทางอ้อม (indirect democracy) หรือเรียกว่า ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน (representative democracy) เนื่องจากในปัจจุบันขนาดของประชากรและความหลากหลายของประชากรที่เพิ่มมากขึ้นทั้งจำนวน ความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา สีผิว ระดับการพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นต้น รวมถึงสภาพสังคมที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงเกิดประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนขึ้นมา ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนเป็นการเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ปกครอง

จักษ์ พันธ์ชูเพชร[๒๐] ได้กล่าวว่า ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน มีหลักพื้นฐานที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

2.1 ระบอบการปกครองประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนมีหลักการที่สำคัญเหมือนกับประชาธิปไตย แบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การมีส่วนร่วมจากประชาชน การยึดและเคารพเสียงส่วนใหญ่และมีความเท่าเทียมกันทางการเมือง แต่สิ่งที่แตกต่างและเพิ่มเข้ามาก็คือ การเลือกตั้งและ

---

[๑๘] ประภัสสร ทองยินดี , 2558, ประชาธิปไตย, แนวคิดและหลักการเบื้องต้น, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ปีที่ 5 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกันยายน-ธันวาคม 2558, หน้า 7

[๑๙] สนธิ เตชานันท์, 2543, พื้นฐานรัฐศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, หน้า116

[๒๐] จักษ์ พันธ์ชูเพชร, 2552, รัฐศาสตร์ ,พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพฯ, มายด์ พับลิชชิ่ง, หน้า 128.

รัฐธรรมนูญ โดยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจะผ่านทางการเลือกตั้งตามหลักรัฐธรรมนูญที่ได้กำหนดไว้ในแต่ละประเทศอาจมีความแตกต่างกันหรือคล้ายคลึงกันก็ได้ในแต่ละประเทศ ซึ่งการเลือกตั้งนี้จะทำให้ได้ผู้แทนของกลุ่มบุคคล โดยการเลือกตั้งมีหลักการสำคัญ คือ ต้องมีการเลือกตั้งที่มีอิสระและเสรี รวมถึงไม่ผิดกฎหมายหรือระเบียบที่วางไว้

2.2 สามารถทำให้คนเข้ามามีส่วนร่วมได้มากกว่าประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม นอกจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านทางการเลือกตั้งแล้ว การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนยังสามารถทำได้ผ่านทางการชุมนุม การเรียกร้องโดยสันติ การแสดงออกทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ ผ่านทางงานเขียน การอภิปราย รวมถึง การรวมตัวกันเพื่อเสนอข้อกฎหมายหรือถอดถอนผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

2.3 ข้อยกเว้นบางประการของเสียงส่วนใหญ่ ถึงแม้ว่าเสียงส่วนใหญ่จะเป็นตัวกำหนดนโยบายหรือกฎหมาย แต่ในบางกรณีเสียงส่วนใหญ่อาจไม่เพียงพอต่อประเด็นที่สำคัญ เช่น การแก้รัฐธรรมนูญ อาจต้องใช้เสียงข้างมากถึง 3 ใน 4 เพื่อที่จะให้เพียงพอต่อการยกร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญ รวมถึงเสียงข้างมากของศาลรัฐธรรมนูญ อาจสามารถล้มกฎหมายที่ออกโดยผู้แทนของคนส่วนใหญ่ในสังคมได้ ถ้าหากกฎหมายนั้นขัดกับกฎหมายรัฐธรรมนูญที่ใช้ในการปกครองประเทศ

2.4 เป็นการปกครองภายใต้หลักการที่กำหนดโดยรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญเป็นสิ่งที่สำคัญมากของรัฐบาลในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เนื่องจากเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะจำกัดอำนาจของรัฐบาลซึ่งได้มาจากเสียงข้างมากในสังคมการใช้อำนาจของเสียงข้างมากโดยปราศจากข้อจำกัด อาจจะทำให้เกิด “ทรราชเสียงข้างมากได้” (tyranny of majority) ซึ่งเป็นเหตุการณ์หรือสถานการณ์ทางการเมืองที่รัฐบาลเลือกที่จะทำตามความต้องการเสียงส่วนใหญ่ โดยละทิ้งเสียงส่วนน้อย โดยเสียงส่วนน้อยนี้อาจจะต้องสูญเสียสิทธิที่พึงมี ดังนั้น รัฐธรรมนูญจึงเป็นสิ่งที่สำคัญในการจำกัดอำนาจเสียงข้างมากในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

หลักประชาธิปไตยพื้นฐานที่สำคัญ[๒๑] ได้แก่ ประชาธิปไตยทางตรงหรือประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และประชาธิปไตยทางอ้อมหรือเรียกว่าประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน สามารถสรุปได้ว่า ทั้ง 2 รูปแบบมีส่วนที่คล้ายคลึงกัน เช่น การยึดถือเสียงส่วนใหญ่หรือเสียงข้างมากของประชาชนในการดำเนินการหรือตัดสินใจใดๆ ประชาชนในสังคมมีสิทธิทางการเมืองเท่าเทียมกัน คือ ทุกคนมี 1 เสียง ประชาชนมีส่วนร่วมในการออกกฎหมาย เป็นต้น ส่วนที่แตกต่างกัน คือ การตัดสินใจใดๆ ของประชาชนในแบบประชาธิปไตยทางอ้อมหรือประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน ประชาชนจะเลือกตั้งตัวแทนเพื่อที่จะมาทำหน้าที่ปกครองแทนตนเองผ่านทางกิจกรรมที่รัฐบาลได้จัดขึ้น เช่น การเลือกตั้ง เป็นต้น โดยต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในระเบียบกฎหมาย รวมถึงกฎหมายรัฐธรรมนูญ คือ สิ่งที่สำคัญในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน เนื่องจากรัฐธรรมนูญ คือ สิ่งที่จำกัดเสียงข้างมากของรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง ให้ไม่สามารถใช้อำนาจได้ตามอำเภอใจ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญนั้นช่วยปกป้องหรือพิทักษ์เสียงส่วนน้อยในสังคมก็ย่อมได้ การใช้อำนาจของ

---

[๒๑] ประภัสสร ทองยินดี, 2558, ประชาธิปไตย, แนวคิดและหลักการเบื้องต้น, วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ปีที่ 5 ฉบับที่ 3 ประจำเดือน กันยายน-ธันวาคม หน้า 9

รัฐบาลที่มากจากการเลือกตั้งไม่สามารถดำเนินการใดๆที่ขัดแย้งต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญได้ เช่น การออกกฎหมายของโดยผู้แทนที่ประชาชนเลือกมาถ้ากฎหมายที่ออกมานั้นขัดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญ เสียงข้างมากของศาลรัฐธรรมนูญสามารถลงมติถอดถอนกฎหมายที่ออกโดยผู้แทนที่ถูกเลือกโดยประชาชนได้ เป็นต้น

รูปแบบประชาธิปไตยแบบผู้มีแทน

รูปแบบประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนนั้น โกวิทย์ วงศ์สุรวัฒน์ [๒๒]ได้กล่าวว่า สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 รูปแบบ ด้วยกัน ได้แก่ ระบบรัฐสภาหรือแบบคณะรัฐมนตรี (parliamentary system) ระบบประธานาธิบดี (presidential system) ระบบกึ่งประธานาธิบดี (semi – presidential system) และระบบเลือกตั้งนายกรัฐมนตรีโดยตรง (direct-election 0f premiership of system) ดังต่อไปนี้

1. ระบบรัฐสภาหรือแบบคณะรัฐมนตรี (parliamentary system) ตามหลักทฤษฎีถือได้ว่าประเทศอังกฤษเป็นต้นแบบหรือเป็นแบบอย่าง จุดเด่นคือ การถือเอาฝ่ายนิติบัญญัติหรือรัฐสภาเป็นศูนย์กลางแห่งอำนาจรัฐเป็นที่รวมของเจตจำนงของประชาชนทั้งประเทศ เป็นศูนย์กลางแห่งอำนาจทางการเมือง มีหน้าที่ทั้งทางด้านนิติบัญญัติและบริหารประเทศ เนื่องจากรัฐสภาประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยตรง (สอดคล้องกับการที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย) รัฐสภาจึงมีอำนาจในการแต่งตั้งและถอดถอนรัฐบาล ได้แก่ นายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรี ส่วนใหญ่มักมาจากเสียงข้างมากในรัฐสภา รัฐสภาได้มีหน้าที่ในการควบคุมการปฏิบัติงานของคณะรัฐมนตรีและฝ่ายบริหาร เช่น การตั้งกระทู้เปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจเพื่อให้คณะรัฐมนตรีลาออก รวมถึงคณะรัฐมนตรีก็มีสิทธิยุบสภาให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้กล่าวคือ มีนายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้าฝ่ายบริหารเป็นผู้คัดเลือกบุคคลขึ้นมาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีโดยการรับรองของรัฐสภา นายกรัฐมนตรีมักมี 3 สถานภาพ ได้แก่ สถานภาพการเป็นนายกรัฐมนตรีหรือหัวหน้าคณะรัฐบาล สถานภาพการเป็นหัวหน้าพรรคการเมือง และสถานภาพผู้นำเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร คณะรัฐมนตรีหรือรัฐบาลเป็นผู้ที่มีอำนาจที่แท้จริงในระบบรัฐสภาทั้งทางบริหารและนิติบัญญัติ เนื่องจากคณะรัฐมนตรีมักจะคุมเสียงข้างมากในพรรคการเมือง ด้วยเหตุนี้ หากนักการเมืองในพรรคฝ่ายรัฐบาลมีความสามัคคีไม่แตกแยกแบ่งฝักแบ่งฝ่าย อำนาจของรัฐบาลจะมีความมั่นคงสูงหรือมีเสถียรภาพอย่างมาก นอกจากนี้เมื่อเกิดเหตุการณ์หรือสถานการณ์ใดขึ้นจึงเป็นความรับผิดชอบร่วมกันภายใต้รูปแบบรัฐสภา เป็นความรับผิดชอบแบบองค์คณะหรือความรับผิดชอบร่วม ไม่ใช่ตัวผู้นำรัฐบาลเพียงคนเดียวแบบที่เกิดขึ้นกับรูปแบบประธานาธิบดี [๒๓]

2. ระบบประธานาธิบดี (presidential system) มีสหรัฐอเมริกาเป็นต้นแบบ ระบบประธานาธิบดีถูกดัดแปลงมาจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ กล่าวคือ ประธานาธิบดีเป็นทั้ง

---

[๒๒] โกวิท วงสุรวัฒน์, 2540, หลักรัฐศาสตร์, กรุงเทพฯ, คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, หน้า 81-84.

[๒๓] บูฆอรี ยีหมะ, 2550, ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์, สงขลา, สามลดา, หน้า 118-122.

ประมุขของรัฐและหัวหน้าฝ่ายบริหาร การดำรงตำแหน่งของประธานาธิบดีไม่ได้ขึ้นอยู่กับเสียงสนับสนุนข้างมากของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ขึ้นอยู่กับคะแนนนิยมจากประชาชนทั้งประเทศที่มีต่อตัวประธานาธิบดี เนื่องจากการขึ้นดำรงตำแหน่งของประธานาธิบดีมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนทั้งประเทศมีอำนาจและแต่งตั้งถอดถอนรัฐมนตรี นอกจากนี้ยังเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดมีอำนาจในการสั่งการในการรบได้อย่างเด็ดขาดระบบนี้มีจุดเด่น คือ ระบบการถ่วงดุลอำนาจระหว่างอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการ มีการแบ่งอำนาจกันเกือบจะเด็ดขาด รวมถึงมีการตรวจสอบซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา กล่าวคือ รัฐสภามีหน้าที่เป็นผู้บัญญัติกฎหมาย แต่ประธานาธิบดีสามารถยับยั้งร่างกฎหมายดังกล่าวได้ และศาลสูงมีอำนาจพิจารณาว่ากฎหมายนั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญที่ใช้ในการปกครองประเทศหรือไม่ นอกจากนี้วุฒิสภามีอำนาจไม่ยอมรับคณะรัฐมนตรีที่ประธานาธิบดีแต่งตั้งได้ หลักการสำคัญในการแบ่งแยกอำนาจของ ระบบประธานาธิบดีบดี คือ ประธานาธิบดีเป็นผู้ที่ได้รับเลือกมาจากประชาชนซึ่งประธานาธิบดีเป็นผู้สรรหาและแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี โดยต้องผ่านความเห็นชอบจากรัฐสภา รัฐมนตรีจะไม่สามารถเป็นสมาชิกรัฐสภาได้ จากจุดนี้จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกับระบบรัฐสภาที่รัฐมนตรีเป็นสมาชิกรัฐสภากลุ่มเดียวกับรัฐบาล

3. ระบบกึ่งประธานาธิบดี (semi – presidential system) ถือได้ว่ามีประเทศฝรั่งเศสเป็นต้นแบบ และเพิ่งเกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง มีจุดเด่น คือ การเอารัฐบาล 2 แบบที่ได้กล่าวไปในข้างต้นมาปรับปรุงและดัดแปลงเข้าด้วยกัน กล่าวคือ ให้ประธานาธิบดีต้องได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนทั้งประเทศโดยตรง เพื่อให้มีอำนาจมากถ่วงดุลแก่รัฐสภาได้ ประธานาธิบดีมีอำนาจในการยุบสภาผู้แทนราษฎร แต่งตั้งและปลดนายกรัฐมนตรี รวมถึงฝ่ายบริหารได้ตามความเหมาะสม คณะรัฐมนตรีมีอำนาจในการบริหารอย่างเต็มที่ รัฐสภามีอำนาจในการแก้กฎหมายและควบคุมการบริหารราชการของฝ่ายบริหารเท่านั้น หากคณะรัฐมนตรีไม่ได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาต้องลาออก แต่ประธานาธิบดีไม่ต้องลาออกและสามารถแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีคนเดิมกลับมารับตำแหน่งได้ ในทางปฏิบัติสรุปคือ ประธานาธิบดีเป็นผู้ใช้อำนาจแต่คณะรัฐมนตรีเป็นผู้รับผิดชอบให้ นายกรัฐมนตรีจะทำหน้าที่คล้ายกับรองประธานาธิบดีมากกว่าที่จะอยู่ในตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายบริหาร[๒๔]

ส่วนความแตกต่างระหว่างระบบประธานาธิบดีและระบบกึ่งประธานาธิบดี คือ ประธานาธิบดีในระบบประธานาธิบดีมีอำนาจในการบริหาร แต่ประธานาธิบดีในระบบกึ่งประธานาธิบดีเป็นผู้จัดสรรอำนาจการบริหารประเทศให้แก่นายกรัฐมนตรีและฝ่ายบริหาร[๒๕]

4. ระบบเลือกตั้งนายกรัฐมนตรีโดยตรง (direct- election 0f premiership of system) คือ การเลือกตั้งหัวหน้าฝ่ายบริหาร ปรัชญาในการเลือกตั้งนายกรัฐมนตรีโดยตรง คือ การเลือกตั้งผู้ที่เป็นตัวแทนของประชาชนทั้งประเทศ ซึ่งจะสามารถแก้ไขปัญญาของรัฐบาลแบบรัฐสภาหรือคณะรัฐมนตรีที่ว่านายกรัฐมนตรีเป็นผู้แทนจากจังหวัดหนึ่งจังหวัดใดหรือนายทุนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น ประเทศไทยมีการเสนอแนะให้ทดลองใช้รูปแบบรัฐบาลแบบนี้มาไม่ต่ำกว่า 20 ปีแล้ว แม้ใน

---

[๒๔] จักษ์ พันธ์ชูเพชร, 2552, รัฐศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพฯ, มายด์ พับลิชชิ่ง, หน้า 143-149.

[๒๕] ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิต, 2550, รัฐศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 5, กรุงเทพฯ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 112-116.

ปัจจุบันก็ยังมีนักวิชาการหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเสนอแนะให้ทดลองใช้รูปแบบรัฐบาลแบบนี้ การแสดงออกถึงอำนาจที่ประชาชนพึงมีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

ในการปกครองแบบประชาธิปไตย ประชาชนเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด ซึ่งก็คือ ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจ

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์[๒๖] ได้กล่าวว่า ประชาชนสามารถแสดงออกถึงอำนาจที่ตนเองพึงมีในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ดังนี้

1.การออกเสียงเลือกตั้ง (election) เป็นการแสดงออกทางอำนาจของประชาชนในการเลือกรัฐบาล ซึ่งคือ ผู้ดำเนินงานของรัฐ การเลือกตั้งใช้หลักความเสมอภาคโดยประชาชนทุกคนมีสิทธิในการเลือกตั้งทั่วไปไม่มีข้อจำกัดในเรื่อง เพศ ทรัพย์สมบัติ หรือชาติตระกูล อาชีพ สถานะทางสังคม การเลือกตั้งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อกาบริหารประเทศ เนื่องจากผู้แทนที่ประชาชนเลือกตั้งเข้าไปจะเป็นผู้ที่เข้าไปทำหน้าที่ในการจัดตั้งรัฐบาลที่ทำหน้าที่บริหารประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าตามความต้องการของประชาชน [๒๗] นอกจากนี้ปัญหาเรื่องการนอนหลับทับสิทธิ์ ถือเป็นปัญหาที่สำคัญในการเลือกตั้งตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

2. การออกเสียงประชามติ (referendum) คือ อำนาจที่ประชาชนมีเพื่อใช้ตัดสินปัญหาต่างๆ ของรัฐตามความต้องการหรือเจตจำนงของตน ส่วนใหญ่ในทางปฏิบัติมักเกี่ยวข้องกับกฎหมายรัฐธรรมนูญที่ยกร่างขึ้นใหม่ หรือแก้ไขเพิ่มเติมในตอนใดตอนหนึ่ง การออกเสียงหรือการลงคะแนนเสียงก็ไม่ได้มีความซับซ้อนเพียงแค่ โหวต Yes หรือ No ในเรื่องนั้นๆ ตามความต้องการหรือเจตจำนงของตน ที่มาของการออกเสียงประชามตินี้มาจากประเทศสวิตเซอร์แลนด์ที่เน้นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ ดังตัวอย่าง การออกเสียงประชามติของประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1971 รัฐบาลสวิตเซอร์แลนด์ได้เสนอให้มีการออกเสียงประชามติในการร่างแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญให้ผู้หญิงมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งได้ ผลปรากฏว่า ผู้มาใช้สิทธิออกเสียงหรือลงประชามติส่วนใหญ่เป็นผู้ชายทั้งสิ้น โดยได้ออกเสียงเห็นด้วย จึงส่งผลให้วันที่ 30 และ 31 ตุลาคม ค.ศ.1971 ผู้หญิงสวิตเซอร์แลนด์จึงมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภาเป็นครั้งแรก[๒๘]

นอกจากนี้ยังพบในรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส เป็นต้น ที่ให้ประชาชนออกเสียงประชามติรับรองหรือไม่รับรองการแก้ไขรัฐธรรมนูญ

3. ประชาชนมีสิทธิเสนอร่างกฎหมาย (initiative) ตามหลักประชาธิปไตยโดยทั่วไปประชาชนมักใช้อำนาจอธิปไตยในการร่างกฎหมายโดยผ่านทางฝ่ายนิติบัญญัติ คือ รัฐสภา แต่ประชาชนก็มีสิทธิที่จะแสดงอำนาจอธิปไตยในการเสนอร่างกฎหมายได้ สิ่งนี้ถือได้ว่าเป็นพัฒนาการในทางประชาธิปไตยที่ก้าวหน้าหรือยอดเยี่ยมในทางปฏิบัติ ในทางทฤษฎีการเสนอร่างกฎหมายกับ

---

[๒๖] โกวิท วงสุรวัฒน์, 2540, หลักรัฐศาสตร์, กรุงเทพฯ, คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, หน้า 74-76.

[๒๗] กระทรวงศึกษาธิการ, 2542, ประชาธิปไตย, กรุงเทพฯ, คุรุสภาลาดพร้าว, หน้า 26-27.

[๒๘] สนธิ เตชานันท์, 2543, พื้นฐานรัฐศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, น.117.

การออกเสียงประชามติมาจากหลักการพื้นฐานอันเดียวกัน สิทธิในการเสนอร่างกฎหมายของประชาชนมีความสำคัญและเหนือกว่าสิทธิในการออกเสียงหรือลงประชามติ กล่าวคือ ประชาชนมีสิทธิที่จะเสนอร่างกฎหมาย ถ้าหากฝ่ายนิติบัญญัติไม่ทำตามหรือไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างเหมาะสมในขณะที่การออกเสียงประชามติมีสิทธิแค่เพียงการตัดสินยอมรับหรือไม่ยอมรับร่างกฎหมายที่ผ่านสภานิติบัญญัติแล้วเท่านั้น[๒๙] ซึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550 ในมาตรา 163 ได้บัญญัติให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 10,000 คน มีสิทธิเข้าเชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภา เพื่อให้รัฐสภาพิจารณากฎหมายได้เว้นแต่เฉพาะกฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนชาวไทย และแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐเท่านั้น

4. ประชาชนสามารถตัดสินปัญหาสำคัญๆ เกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาล (plebiscite) ในทางปฏิบัติเมื่อรัฐบาลมีปัญหาในระดับนโยบายที่ไม่สามารถตัดสินใจเองได้ เนื่องจากเมื่อตัดสินใจไปแล้วอาจเกิดผลกระทบที่รุนแรงต่อสังคม เช่น การที่จะเลิกจำหน่ายสุรา หรือการเปิดบ่อนพนันโดยเสรีถูกต้องตามกฎหมาย เรื่องเหล่านี้รัฐบาลต้องให้ประชาชนตัดสินใจกันเอง โดยการเปิดให้ลงคะแนนเสียงก็คือ Yes กับ No ตามเจตจำนงหรือความต้องการของประชาชนการให้ประชาชนสามารถตัดสินปัญหาสำคัญๆ เกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาล (plebiscite) ส่วนการออกเสียงประชามติ (referendum) คนส่วนใหญ่มักเข้าใจผิดและใช้ปะปนกัน ซึ่งการออกเสียงประชามติ เป็นการให้ประชาชนมาลงคะแนนว่าจะรับหรือไม่รับร่างรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ หรือที่แก้ไขเป็นการเฉพาะในบางมาตรา แต่การให้ประชาชนลงมติเพื่อตัดสินใจปัญหาสำคัญที่เกี่ยวกับนโยบายรัฐบาลมักไม่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขกฎหมายทุกครั้งไป แต่เกี่ยวกับนโยบาย การดำเนินงานที่สำคัญๆ มีผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่ในสังคม[๓๐]

5. ประชาชนสามารถเปลี่ยนผู้ดำรงตำแหน่งสำคัญของรัฐบาลได้ (recall) การแสดงออกซึ่งอำนาจอธิปไตยของประชาชนที่สามารถมีสิทธิออกเสียงหรือถอดถอนบุคคลในตำแหน่งต่างๆ ที่มาจากการเลือกตั้ง การดำเนินการเช่นนี้อยู่บนหลักการพื้นฐานที่ว่า เมื่อประชาชนเลือกตั้งเข้ามาได้ก็สามารถถอดถอนออกได้เช่นกัน โดยเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ได้กำหนดไว้

สรุป

ประชาธิปไตยเป็นการปกครองโดยประชาชน ซึ่งก็คือ อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนหรือประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจ โดยรวมระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย แบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบใหญ่ๆ ได้แก่ รูปแบบที่ 1 ประชาธิปไตยทางตรง หรือประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เป็นรูปแบบประชาธิปไตยที่เหมาะสมกับสังคมที่มีจำนวนประชากรไม่มากนัก และสภาพสังคมไม่มีความสลับซับซ้อน รูปแบบที่ 2 ประชาธิปไตยทางอ้อม หรือเรียกว่า ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน เนื่องจากในปัจจุบันขนาดของประชากรและความหลากหลายของประชาชนที่เพิ่มมากขึ้นทั้งจำนวน ความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา สีผิว ระดับการพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นต้น รวมถึงสภาพสังคมที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงเกิด

---

[๒๙] สนธิ เตชานันท์, 2543, พื้นฐานรัฐศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, หน้า 117.

[๓๐] เพิ่งอ้าง หน้า 119.

ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนขึ้นมา ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 รูปแบบด้วยกัน ได้แก่ ระบบรัฐสภาหรือแบบคณะรัฐมนตรี ระบบประธานาธิบดีบดี ระบบกึ่งประธานาธิบดี และระบบเลือกตั้งนายก รัฐมนตรีโดยตรง ปัจจุบันรูปแบบประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนที่ได้ถูกนำไปใช้อย่างแพร่ในหลายๆ ประเทศทั่วทุกมุมโลก รูปแบบประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน ได้แก่ ระบบรัฐสภาหรือคณะรัฐมนตรี และระบบประธานาธิบดีบดี การที่จะบอกว่ารูปแบบประชาธิปไตยใดดีที่สุดและมีความเหมาะสมนั้นไม่สามารถกระทำได้ เนื่องจากสภาพสังคมในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันทั้งประวัติศาสตร์ความเป็นมา สภาพสังคมทั้งในอดีตและปัจจุบัน และปัจจัยทางสภาพแวดล้อมอื่นๆ อีกมากมาย นอกจากนี้การเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของประชาธิปไตยและการแสดงออกทางอำนาจที่บุคคลพึงมีในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่สำคัญที่ประชาชนในสังคมควรเรียนรู้และทำความเข้าใจ เนื่องจากช่วยให้บุคคลรู้จักสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ที่ตนเองพึงมี รวมถึงการกระทำต่างๆ ที่ตนเองสามารถกระทำได้และพึงจะได้รับภายใต้การดำเนินชีวิตในสังคมที่อยู่ภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเพื่อประโยชน์ต่อวิถีการ ดำเนินชีวิตประจำวัน รวมไปถึงเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมร่วมกันอย่างมีความสุขและช่วยพัฒนาสังคมให้มีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น เนื่องจากประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงต่อวิถีการดำรงชีวิตของประชาชนในสังคมที่อยู่ภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย.

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ, 2542, ประชาธิปไตย, กรุงเทพฯ, คุรุสภาลาดพร้าว.
โกวิท วงสุรวัฒน์, 2540, หลักรัฐศาสตร์, กรุงเทพฯ, คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
จักษ์ พันธ์ชูเพชร, 2552, รัฐศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพฯ, มายด์ พับลิชชิ่ง.
ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2519, ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์ กับการเมืองไทย, กรุงเทพฯ, พิฆเนศ.
ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิต, 2550, รัฐศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 5, กรุงเทพฯ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
บูฆอรี ยีหมะ, 2550, ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์, สงขลา, สามลดา.
สนธิ เตชานันท์, 2543, พื้นฐานรัฐศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
สุพจน์ บุญวิเศษ, 2549, หลักรัฐศาสตร์, กรุงเทพฯ, เอ็ม.ที.เพลส.
อมร รักษาสัตย์และคณะ, 2539, ประชาธิปไตย อุดมการณ์ หลักการ และแบบอย่างการปกครองหลายประเทศ, กรุงเทพฯ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
Campbell, D. J., 2008, The basic concept for the democracy ranking of the quality of democracy. Vienna:Democracy Ranking.
Eremenko, M., 2001, Political participation. Retrieved from http://www.culturaldiplomacy.org/academy/content/pdf/participant-papers/eu/Maria-Eremenko-Political-participation-Model-by-Verba-in-the-EU-and-Russia.pdf
Shively, W. P., 2008, Power & choice: An introduction to political science (11thed.). Boston: McGraw–Hill.
Tansey, S. D., 2004, Politics: The basics (3rded.). London: Routledge.